

УДК 81'373.21 + 81'373.6

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10302>

ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ОРОНІМІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ І ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ: РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ ВІДДАЛЕНА ПЕРСПЕКТИВА?

Святослав Вербич

*Інститут української мови НАН України,
відділ історії української мови та ономастики,
вул. Грушевського, 4, к. 608, Київ, Україна
тел. 095-4253216,
e-mail: sviatoverb@ukr.net*

Закцентовано увагу на потребі збору, систематизації й лінгвістичному описі оронімів Українських Карпат, а також прилеглих Подільсько-Буковинських Товтр, підготуванні зведеного етимологічного словника оронімів Українських Карпат і суміжних теренів. Висловлено припущення, що зазначений словник – справа неблизького майбутнього. Про таку працю можна буде говорити, коли вдасться підготувати етимологічні словники оронімів кожного пригірського регіону Західної України, як це зробив для Івано-Франківщини М. М. Габорака. Проетимологізовано вісім оронімів, локалізованих у чотирьох західноукраїнських регіонах – на Львівщині, Закарпатті, Чернівецькій й Тернопільщині. Цей матеріал є фрагментом до перспективного “Етимологічного словника оронімів Українських Карпат і прилеглих регіонів”.

Ключові слова: антропонім, апелятив, мікротопонім, оронім, праслов'янська форма, “Етимологічний словник оронімів Українських Карпат і прилеглих регіонів”.

Постановка проблеми. Із-поміж різноманітних власних географічних назв ороніми на сьогодні є чи не найменш вивченим класом у слов'янському світі загалом і в Україні зокрема. Наскільки відомо, у слов'янському ономастичному середовищі й досі немає спеціальних етимологічних словників оронімів, окрім хіба що праці українського ономаста М. М. Габорака, присвяченої дослідженню оронімікону Прикарпаття в межах сучасної Івано-Франківської області [7]. Проте наявні окремі статті з цієї проблематики (див., наприклад, укр.: [9; 18; 19; 20; 22]; пол.: [70]; слвц.: [58]; серб.: [33]) або тематичні розділи в спеціальних монографіях, як-от у працях Я. Рудницького [37] і С. Грабця [53]. Нерозпрацювання цієї галузі топоніміки в етимологічному аспекті зумовлено насамперед браком спеціальних реєстрів оронімів із того чи того гірського регіону, на відміну, наприклад, від уже опублікованих гідронімних, ойконімних і мікротопонімних. Порівняймо, однак, реєстр оронімів Словаччини “Názvy vrchov a dolín Slovenskej socialistickej republiky” (1987.), де зібрано 5 583 назви ороландшафту [59: 203]. Тому зацікавленому дослідникові доводиться сьогодні самотужки збирати такий онімний матеріал або способом анкетування місцевих мешканців, передусім учителів і краєзнавців, або опитування жителів гірських і пригірських місцин під час спеціально організованих поїздок чи наукових експедицій, або опрацювання різноманітної наукової й довідкової літератури – історичних і географічних словників, туристичних карт і путівників тощо. Проте

ця нелегка справа варта зусиль, адже ороніми, як і гідроніми, належать до найдавніших із погляду хронології власних географічних назв, оскільки “форми саме підвищеного рельєфу завжди правили, як і продовжують правити, за певні орієнтири у просторі” [29: 62].

Актуальність дослідження. Гори, горби, гірські хребти завше потрапляли в поле зору різної людності, яка перебувала більш-менш тривалий час у конкретному пригірському регіоні. За словами Р. Мрузека, найдавніший шар оронімів пов’язаний якраз із переміщенням різних етнічних груп, їх орієнтацією в конкретній гірській місцевості [60: 263]. Це, зрозуміло, й спричинило те, що ороніми можуть відбивати у своїй структурі архаїчні мовні форми, оскільки гори були свідками давніх міграцій народів і племен, які мешкали на околиці гірської місцевості [54: 87]. Крім цього, назви гір часто є первинними щодо інших суміжних топонімів – назв річок, поселень, урочищ [13: 48].

В Україні найбільше гір у Східних Карпатах. Це, зокрема, пригірські райони Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей. До Східних Карпат прилягають також Товтри – лінійно витягнуті скелясті розчленовані вапнякові пасма в межах Львівщини, Тернопільщини, Хмельниччини, Чернівецьчини та Вінниччини. Найвідоміші з-поміж цього масиву – Подільські Товтри, або Медобори, що пролягають здебільшого на Тернопільщині та Хмельниччині [8, 1: 296]. Природно, що саме в цих українських регіонах і зосереджена переважна більшість оронімів. Викладені міркування ставлять на порядок денний потребу збору й систематизації назв орооб’єктів Українських Карпат, а також Подільсько-Буковинських Товтр. Це завдання не належить до легких, адже основним джерелом потрібної інформації є місцеве населення. І щоб опитати мешканців такої великої території в межах кількох областей Західної України, знадобиться багато часу і зусиль чималої групи зацікавлених людей, що в нинішніх умовах без належної мотивації та фінансування зробити вкрай важко. Однак воно не є нездійсненним. На нашу думку, до збору необхідної інформації можна залучити студентів українського відділення філологічних факультетів регіональних університетів під час діалектологічної практики, а також свідомих представників місцевих територіальних громад, надіславши їм анкети-питальники. Крім цього, додатковими джерелами потрібної інформації можуть бути спеціальні наукові праці, різні довідники краєзнавчого спрямування, туристичні путівники й карти тощо. До того ж таку, без перебільшення великомасштабну роботу полегшує те, що станом на сьогодні оронімікон Східних Карпат частково вже зібрано й описано. Маємо на увазі працю М. М. Габорака “Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник” (Івано-Франківськ, 2015), у якому проаналізовано 3 248 оронімів Івано-Франківської області.

Аналіз останніх досліджень. Дослідники слушно зазначають, що українські ороніми-карпатизми належать до давнього прошарку лексики української мови, адже на їх формування в дослов’янські часи впливали групи фракійського й кельтського населення, яке на ту пору перебувало в Східних Карпатах, а пізніше, у слов’янський період історії цього регіону, – угорці й румуни [9: 10]. Не треба забувати й про давні слов’янські назви, оскільки наші предки познайомилися з Карпатами ще в праслов’янські часи [2: 62; 21: 47]. Саме тому мовний склад оронімії Українських Карпат, При- і Закарпаття досить різноманітний. Тут наявні як ранні неслов’янські за походженням назви (з

огляду на історично підтверджену присутність у цій місцевості різних груп фракійського, кельтського і германського населення) й пізніші угорські та румунські ороніми, так і різні за хронологією свого постання слов'янські назви орооб'єктів – від праслов'янських до пізніших власне українських. Проте серед величезного масиву оронімів Східних Карпат переважають, за спостереженням Ю. О. Карпенка, слов'янські. Генетично неслов'янських оронімів тут меншість [17: 22–23].

Мета дослідження. У сфері уваги автора пропонованої статті – лінгвістичний аналіз декількох оронімів, локалізованих у чотирьох західноукраїнських регіонах – на Львівщині, Закарпатті, Чернівецькій й Тернопільщині.

Виклад основного матеріалу. Назва г. *Бозна* (950 м; Чернівецька область; без точної локалізації [43]) не має відповідників в апелювативному словникові української мови. Проте основа *бозн-* представлена в похідних лексемах на зразок укр. діал. *бозник* ‘бузина; бузок’ [14, 1: 222–223], рос. діал. *бузнік* ‘бузина’ [40, 3: 257] < *бозник* (у < о під впливом попереднього губного). Споріднені назви зафіксовано в інших слов'янських мовах, наприклад: рос. *Бозня* – ойконім у колишній Смоленській губернії [62, I: 446], чеськ. *Bezno* [56, I: 110] < *beznu* ‘бозовий, бузиновий’ [51, I: 49], болг. *Бъзенска река* < мікротопоніма **Бъзен* < **бъзен* ‘бозовий’ [15, 1: 168], словн. *Bezéna* – топонім [69: 58]. Поширення топонімів *Бозний (-a)/Бъзен/Bezén (-a)/Beznu* в усіх слов'янських ареалах переконливо свідчить про праслов'янський характер твірного ад'єктива **bъzъnъ(jь)* (< **bъzъ*), не відзначеного у відомих реєстрах реконструйованої праслов'янської лексики, а саме – у російському “Етимологічному словникові слов'янських мов” (ЭССЯ) і польському “Праслов'янському словникові” (SP). Відновлене **bъzъnъ(jь)* – словотвірний варіант до **bъzovъ(jь)* [49, 3: 144].

Назва г. *Горгона* (с. Горішні Шерівці Заставнівського району Чернівецької області [45: 208]), наскільки засвідчує доступний топонімний матеріал, не має паралелей серед українських власних географічних назв. Відповідників для неї не виявлено й серед карпатоукраїнських апелювативів. Формальна структура ороніма *Горгона* вможливорює його аналіз у колі кількісно нечисленних лексем на зразок укр. діал. *горгѡня* ‘дуже висока жінка’ [14, 1: 563], болг. діал. *гъргѡня* ‘згорблена людина’ [3, 1: 302], які потрактовано в етимологічних словниках української та болгарської мов відповідно як ‘незрозумілі’. Білоруська дослідниця Р. М. Козлова наведені апелювативи зводить до псл. **gъrgonъ* – утворення із суфіксом *-onъ* від основи **gъrg-* із семантикою ‘те, що викривлене, вигнуте, опукле’ [23: 60]. погоджуємося з Р. М. Козловою, оскільки стрижневе значення *‘те, що викривлене, вигнуте, опукле’ ілюструють спільнокореневі слова зі спорідненою семантикою на зразок: укр. діал. *горгѡли* ‘сукувате дерево’ [35: 44], *горгѡля* ‘висока людина’ (етимологічно неясне [14, 1: 563]), *гургѡла* ‘сук; нарост на дереві’, *гургѡля* ‘т. с.’, *гургѡля* ‘гуля’, які вважають запозиченими з румунської мови [14, 1: 623], порівняймо ще блр. діал. *гаргуля* ‘нерівність; нерівність на пряжі’, кашуб. *gargula* ‘кучер, пасмо волосся’ [23: 60], рос. діал. *гургуля* ‘нарост на тілі’ < псл. **gъrgul'a* [49, 7: 209], блр. діал. *горгѡн* ‘гуля, нарост’ < псл. **gъrgunъ* [23: 60]. До наведених лексем варто додати й укр. діал. *горгѡнка* ‘патисон’ (етимологічно незрозуміле [14, 1: 563]) – *‘овоч заокругленої, випуклої форми’, а також пол. ойконім *Gorgoń* у колишньому

Новорадомському повіті [66, II: 708] < антропоніма *Gorgoń* [61, III: 247]. Серед континуантів зазначеної основи **gъrg*- Р. М. Козлова розглядає й прикарпатський оронім *Горгани* < укр. діал. *горган* ‘гірська верхovina’. Дослідниця всупереч думці укладачів “Етимологічного словника української мови”, що вважають цю назву румунізмом [14, 1, 563], доводить її автохтонність. На підставі викладеного буковинський оронім *Горгона* можна вважати питомою формою, що постала на українському ґрунті з псл. **gъrgonъ*/**gъrgona*, співвідносного зі згаданим **gъrgonъ*.

Оронім *Звісний* (722 м; Закарпатська область; без точної локалізації [16]) має суцільнолексемний відповідник *звісний* ‘відомий’ [39, 2: 133], з яким, однак, навряд чи пов’язаний із огляду на семантику. Логічний зв’язок понять ‘щось відоме’ і ‘гора’ мало ймовірний. Формальна структура цієї назви уможлиблює її розгляд у колі таких споріднених лексем, як укр. діал. *завіс* ‘крутий схил гори, частина гори, що звисає’, ‘стрімкий, урвистий берег’, *завісь* ‘крутий схил гори, частина гори, що звисає’ [25: 227], *звісник* ‘стрімкий берег’ [14, 1: 381] < *звисний* < *звисати* ‘нависати, нависнути’ [39, 2: 130], *навіса* ‘крутий схил гори [...]’ [25: 237], *навісний* ‘сніг, що звисає з дерев’ [39, 2: 470]; рос. діал. *вісна* ‘обвисла від ваги цвіту чи плодів гілка’ [12, I: 207], чеськ. *závisny* ‘завислий’ [56, 5: 594]; болг. *òvis* ‘нависле місце’ [3, 1: 153] тощо. Наведені лексеми реалізували значення, які в переважній більшості характеризують специфіку ороландшафту. З огляду на викладений матеріал оронім *Звісний* тлумачимо як онімізовану форму прикладника **звісний* ‘який звисає, нависає (наприклад, про гірську породу)’. Теоретично можлива реконструкція праформи **svěsnyjъ* (порівняймо інопрефіксальні деривати **navěsnyjъ*, **obvěsnyjъ*, **otvěsnyjъ* [49, 23: 228; 31: 28; 39: 80–81]), хоч її праслов’янська хронологія нестаточна через брак апелятивних і топонімних паралелей в інших слов’янських мовах.

Оронім *Манич* (г., с. Підгірці Бродівського району Львівської області [32]) з погляду морфемної будови аналізуємо як утворення з основою *ман-* і суфіксом *-ич*. Етимологія цієї назви, проте, неоднозначна. З одного боку, її можна порівнювати з численними антропонімами відповідниками в різних слов’янських мовах на зразок укр. *Манич* [30: 518], рос. *Маничи* – ойконім у колишній Пермській губернії [62, V: 395] < **Манич*, пол. *Manicz* [63, II: 64], чеськ. *Manice* (історично *Manicz*) – ойконім неподалік Брно [52, II: 34] < *Manič*, хорв. *Manič* [57: 392], серб. *Манић* [4: 368], що за своїм походженням є патронімами на *-ич* (*-ић*, *-іcz*, *-іč*) від імені *Ман*, мотивованого або дієслівною основою *ман-* < *манити* (порівняймо псл. **Manъ* / **Manъ* < **maniti* [64: 314]), або ж похідного (як скорочена форма) від композита, наприклад, *Манислав*, порівняймо д.-рус. 1302–1363 рр. *Маниславъ* [28: 118]. З другого – оронім *Манич* не оформлений присвійним суфіксом *-ів* (< *-ев*), який указував би на належність гори якомусь *Маничу*. Порівняймо у цьому контексті назву горба *Маничів* (сс. Турка, Старий Гвіздець Коломийського району Івано-Франківської області) < *Манич* [7: 315]. Це уможлиблює тлумачення ороніма *Манич* у колі відапелятивних дериватів, як-от псл. **jъgračъ* ‘гравець’, **vodičъ* ‘вождь’ [65, 1: 102]. З огляду на це аналізований *Манич* < **манич* (< *манити* ‘приваблювати’ [49, 17: 197–199]) ‘той, хто приманює’ > ‘об’єкт, який приваблює своїм виглядом’. Щодо типологічно споріднених утворень порівняймо відтопонімний гідронім *Смотрич* < *смотрич* ‘той, хто дивиться, наглядає’ > ‘спостережний пункт’ [5: 307].

Назва г. *Сова* (561 м; Закарпатська область; без точної локалізації [16]) і орнітономен *совá* ‘хижий нічний птах з великою круглою головою, великими очима й коротким гачкуватим дзьобом’ [42, IX: 434], незважаючи на спільність форми, очевидно, етимологічно не пов’язані. За умови такого зв’язку назва орооб’єкта мала б іншу словотвірну структуру на зразок *Совина* чи *Сов’яча* < прикметників *совіний* і *сов’ячий* відповідно [14, 5: 341]. Порівняймо у цьому контексті мікротопонім *Совінець* (урочище; с. Криворівня Верховинського району Івано-Франківської області) < *совіний* [6: 512], ороніми *Sowia Góra* в різних регіонах Польщі [66, XI: 97–98] < пол. *sowi* ‘совиний’ [67, VI: 271]. На нашу думку, назву г. *Сова* варто етимологізувати в системі лексики, похідної від дієслова *совáти*, наприклад: укр. діал. *засів* ‘лавина, зсув снігу; крутий схил’ [35: 64], ‘зсув землі’ [55: 276], що фонетично вторинний до *засовъ*, *засовъ*, *засова* ‘круча’, *засу́ва* ‘місце, де засунуло берег; провал’ [14, 5: 341] < *засова*, у якому *о* > у під впливом наступного губного *в*, *о́сув* ‘круча; оповзень’, *зсув* ‘т. с.’, *сув* ‘лавина’ [14, 5: 341–342], що постали з *осовъ*, *зъсовъ*, *совъ* у результаті сильнішої лабіалізації кореневого *о*. Оронім *Сова* вважаємо структурно видозміненою формою від **Съсова* < **съсова* < *съсовати*. Трансформація **Съсова* > *Сова* відбулася після занепаду короткого голосного *ъ*, внаслідок чого утворилася сполука з двох однакових приголосних *сс-*, які згодом злилися в один *с-*. Уже згаданий апелятив *зсув* < *зсов* (префікс *з-* зі значенням ‘рух згори’ < псл. **sъ* [14, 2: 212]) також постав на базі форми **съсовъ* < *съсовати*. Отже, доонімну семантику ороніма *Сова* < **Съсова* мотивував географічний апелятив **съсова* ‘зсув; оповзень’. Праслов’янська хронологія реконструйованого **sъsova/*sъsovъ* < **sъsovati* неостаточна з огляду на обмежений ареал. Проте на його потенційність указують споріднені інопрефіксальні деривати від того самого кореня *-sov-*: **nasovъ/*nasova*, **obsovъ/*obsova* [49, 23: 66; 30: 15].

Оронім *Черча* (г.; пол. *Czercza*) локалізований у межах м. Кременець Тернопільської області [66, I: 796]. На перший погляд цю назву можна пояснювати в колі таких апелятивних відповідників, як слвн. діал. *črča* ‘сінокіс на викорчуваному місці’, ст.-серб. (XVI ст.) *črča* ‘графічний знак у середньовічних рукописах’, які розвинулися з псл. **čьrtja* (**čьrt’a* [8, 2: 257–258]). Однак у писемних джерелах XVI ст. назву г. *Черча* зафіксовано у формі *Чернча*: 1545 р. – *gógu Czernczy* [66, I: 796]. Це дає підстави кваліфікувати оронім *Черча* як фонетично вторинну форму щодо *Черньча*, у якій після занепаду зредукованого *ь* виникла важковимовна група приголосних *-рнч-*, що й зумовило потім спрощення середнього приголосного *-н-*. З погляду словотвору назву *Чернча* можна тлумачити або як результат онімізації й субстантивації прикметника *чърньча* (*я*) (порівняймо укр. *чернечий* < *чернець* [14, 6: 308]) < *чърньць* ‘монах’, яке на східнослов’янському мовному просторі відоме з XI ст. [68, 2: 245], або як утворення з індивідуально-присвійним суфіксом **-jъ* від особової назви *Чернець*, порівняймо відповідні антропоніми: укр. прізвище *Чернець*, ст.-пол. (XV ст.) *Czerniec* [48: 148]. Схоже фонетичне явище спрощення групи приголосних *-рнч-* > *-рч-* відбито в ойконімах *Черче* й *Черчичі* на Волині, які розвинулися з первісних форм *Черньче* й *Черньчичи* [48: 148].

Назву горба *Чірів* (с. Сушиця-Рикова Старосамбірського району Львівської області) Є. Грицак відносив до етимологічно незрозумілих [11: 73]. На нашу думку, можливі дві версії пояснення етимона цього ороніма. 1. З погляду

формальної структури назву *Чирів* можна кваліфікувати як дериват із присвійним суфіксом *-ів* від антропоніма *Чир*. Таке прізвище, до речі, Ю. К. Редько зафіксував на Львівщині [36, 2: 1168]. У такому разі оронім *Чирів* позначав горб, який належав якомусь *Чирові*. 2. Оронім *Чирів* можна також аналізувати і як утворення із суфіксом *-ів* з відносним, а не присвійним, значенням. Порівняймо у цьому контексті місцеві гідроніми *Щовб* і *Щовбова Поточина* в басейні Стрия [26: 80]. У першому складникові назви гідрооб'єкта *Щовбова Поточина* суфікс *-ов-* реалізував саме семантику відносності. З огляду на це для назви *Чирів* можна припускати як твірну основу незасвідчений у доступних джерелах суміжний топонім (оронім) **Чир*. Малоймовірним вважаємо зв'язок цієї назви з відомим апелятивом *чир*, який у північних і південно-західних, зокрема карпатських, говорах української мови вживається переважно з двома різними значеннями: 1) 'гриб-трутовик' і 2) 'страва з борошна'. Перше ілюструють, наприклад, зх.-поліськ. *чир* 'гриб, що росте на березі, який використовують для викрешування вогню' [1, 2: 252], бойк. *чир* 'виварена губка з бука, яку використовують для викрешування вогню, трут' [31, 2: 370]. Друге – бойк. *чир* 'борошно, варене з водою' [31, 2: 370], 'зварене на воді кукурудзяне борошно, яке їдять з молоком', перен. 'розріджена внаслідок дощів, розтавання снігу земля на шляхах, стежках і т. ін.' [27: 510], буков. *чир* 'рідка кукурудзяна чи пшоняна каша', 'рідка мамалига на корм худобі', перен. 'клейка рідина з борошна для змащування нитки основи' [41: 643], гуцул. *чир* 'страва з кукурудзяного борошна, рідкий куліш' [35: 220], закарпат. *чир* 'рідка страва з кукурудзяного борошна', перен. 'дуже каламутна рідина, болото' [38: 415], наддністр. *чир* 'страва з борошна, зварена на молоці' [46: 274]. В етимологічній літературі ці апелятиви потрактовано як омоніми, що розвинулися на базі різних етимонів: 1) *чир* зі значенням 'страва' вважають запозиченням із польської мови, мотивованим дієслівною основою *trzeć* 'терти', 2) *чир* із семантикою 'гриб, трут' виводять із псл. **čirь* зі значенням 'чиряк, нарів' [14, 6: 323; 49, 4: 116; 68, 2: 203–204]. Спроба пов'язати мотивацію семантики ороніма **Чир* зі значенням 'гриб-трутовик' або 'рідка страва' чи метафоричним 'багниста земля, болото' наштовхується на труднощі семантичного характеру. В основі ороніма **Чир* убачаємо апелятив із топографічним значенням. В апелятивному словникові української мови такого не виявлено. Відповідні лексеми, однак, представлені в південнослов'янських мовах. Це, зокрема, серб. (хорв.) *чир* 'гострий верх' і похідний топонім *Чир* [47: 63–64], словн. *čēr* 'гостра скеля' [50, IV: 19]. Серед етимологів немає однак єдності щодо реконструкції праформи для цих географічних апелятивів. Так, Р. М. Козлова відновлює для них праслов'янські форми **čerь*, **čerь/*čьрь*, **čьрь/*ščerь*, **ščьрь*, **ščьрь* [24: 55–56]. Схожої думки дотримується і В. П. Шульгач, реконструюючи псл. **čerь/*čьрь*, **čerь/*čьрь* як континуанти і.-є. **(s)ker-* 'гнути, кривити' і 'різати' [47: 63–64]. Натомість словенський етимолог Ф. Безлай зводив ці апелятиви до псл. **ščirь* зі стрижневим значенням 'тріснутий, розколотий', вважаючи форму з коренем *čer-* вторинною [50, IV: 19]. На нашу думку, фонетика гіпотетичного ороніма **Чир*, серб. (хорв.) апелятива *чир* і топоніма *Чир* уможливило етимологізування цих лексем як рефлексів псл. **čirь/*čirь* або **ščirь/*ščirь*, що постоли на базі і.-є. **(s)kēi-* зі значенням 'різати, відокремлювати, відділяти' [71, II: 541], розширеного детермінативом *-r-*. Форми споріднених лексем з *-e-* в корені, як-от згадане словн. *čēr* 'гостра скеля', а також рос. діал. *щера* 'кам'яниста плита', словн. *ščēr* 'обмілина' [44, IV: 503] фонетично

вторинні. Принагідно зауважимо, що орографічна семантика залучених до аналізу південнослов'янських апелютивів *чир*, *čēr* і *ščēr* досить рання й сформувалася, найімовірніше, ще в ранньопраслов'янський період. На це безпосередньо вказують етимологічно споріднені факти з неслов'янських мов, як наприклад: латв. *škīra* 'тріщина, щілина, пролом' [50, IV: 19], д.-ісл. *sker* 'морський скелястий берег', шв. *skär* 'т. с.' [44, IV: 503]. Отже, викладене вище дає підстави аналізувати співвідносний із назвою горба *Чирів* оронім **Чир* як лексико-семантичний дериват від незбереженої в українському апелютивному словникові лексеми **чир* – рефлекса псл. **čirь*/**čirь* або **ščirь*/**ščirь*.

Назву г. *Щур* (368 м; на схід від Тернополя) місцеві краєзнавці вважають досить давньою і хронологізують її виникнення в слов'янські (очевидно, праслов'янські. – С. В.) часи [34: 51]. З'ясувати це можна не інакше як способом етимологічного аналізу цього ороніма. Назва орооб'єкта *Щур* має апелютивні відповідники в лексиці української мови, значення яких, щоправда, ніяк не пов'язані з орографічною семантикою. Ідеться про апелютиви *щур* 'пацюк', *щур* 'берегова ластівка', *щур* 'предок, родоначальник', діал. *щур* 'мале худе поросля' [14, 6: 516–517]. Формальна тотожність ороніма *Щур* і зазначених загальних назв за логічної неузгодженості понять 'гора (горб)', 'птаха', 'предок', 'тварина' унеможливує етимологічний зв'язок між ними. З огляду на це постає закономірне питання: можливо, в основі назви *Щур* відбитий апелютив, утрачений у діалектному словникові української мови або ж цей оронім сформувався в невідомому іншомовному середовищі? Щоб відповісти на нього, спробуємо поглянути на назву *Щур* у ширшому слов'янському контексті. Пошуки споріднених лексем у різних слов'янських мовах дали змогу виявити апелютиви, які, крім збігу формальної структури з аналізованим оронімом *Щур*, реалізували ще й географічну семантику. Порівняймо, наприклад: макед. *щур* 'каміння' [10: 251], серб., хорв. *štūr* 'неродючий, сухий (про ґрунт)' [50, IV: 26]. Наведені лексеми є очевидними континуантами псл. **ščurь* 'відрізаний', яке реконструював словенський етимолог Ф. Безлай, слушно вивівши його з і.-с. *(s)kēu-r- 'різати' [50, IV: 26], що розвинулося внаслідок звуження семантики з більш багатозначного і.-с. *sqēu- 'різати, відділяти, дерти, шкребти, рити' [71, II: 552]. Отже, залучений для етимологізування ороніма *Щур* південнослов'янський лексичний матеріал дає підстави тлумачити цю назву як онімізовану форму згаданого субстантива **ščurь* з імовірним значенням *'орооб'єкт із відколотою (відрізаною) вершиною'.

Висновки. Структурно-семантичний і етимологічний аналіз оронімів *Бозна*, *Горгона*, *Звісний*, *Манич*, *Сова*, *Черча*, *Чирів*, *Щур* уможливує такі висновки:

1. Наведені назви сформувалися на місцевому слов'янському ґрунті.
2. Ороніми *Горгона*, *Сова*, *Чирів* < **Чир*, *Щур* мотивовані тотожними оротермінами, які не представлені сьогодні в словнику української мови, що, безперечно, вказує на їхню архаїку й дає підстави стверджувати, що вони еволюціонували з псл. архетипів **gъrgona*, **sъsova*, **čirь*/**čirь* або **ščirь*/**ščirь*, **ščurь*.
3. Назви *Бозна* і *Звісний*, що за своєю формальною структурою є субстантивованими прикметниками, мотивовані відповідними апелютивами, які в

межах українськомовного матеріалу відображені лише в складі оронімів і сягають посл. форм **bъзьпъ(jь)*, **съвѣсьпъ(jь)*.

4. Оронім *Манич*, незважаючи на формальну тотожність з антропонімом патронімного типу, насправді не пов'язаний із власною особовою назвою, а ілюструє давній дериват із агентивним суфіксом *-ич*.

5. Фонетичні зміни в структурі назви *Черча*, що постала із *Чернча*, свідчать про те, що вона виникла в давньоукраїнський період, коли відбувся занепад зредукованого *ь* у важковимовній групі приголосних *-рнч-*.

Перспективи використаних результатів дослідження. Щодо зведеного етимологічного словника оронімів Українських Карпат і прилеглих територій, то це справа, очевидно, неблизького майбутнього. Про таку працю можна буде говорити, коли вдасться підготувати етимологічні словники з кожного пригірського регіону Західної України, як це зробив для Івано-Франківщини М. М. Габорак. Назви орооб'єктів, проаналізовані в поданій статті, уважаємо фрагментом майбутнього "Етимологічного словника оронімів Українських Карпат і прилеглих регіонів", актуалізуючи у такий спосіб потребу його укладання на перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок : у 2 т. / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Вежа, 2000. – Т. 1. – 380 с.; Т. 2. – 459 с.
2. Бернштейн С. Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков / С. Б. Бернштейн. – Москва : Наука, 1961. – 350 с.
3. Български етимологичен речник / съст. В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. – София : Изд-во на Българската академия на науките, 1971–2010. – Т. 1–7-.
4. Васильев В. Л. Архаическая топонимия Новгородской земли (Древнеславянские деантропонимные образования) / В. Л. Васильев. – Великий Новгород : Изд-во НовГУ, 2005. – 904 с.
5. Вербич С. О. Гідронімія басейну Дністра : монографія / С. О. Вербич. – Луцьк : Терен, 2017. – 544 с.
6. Габорак М. Топонімія Галицької Гуцульщини : етимологічний словник-довідник / М. Габорак. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 655 с.
7. Габорак М. М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник / М. М. Габорак. – Вид. 3-є, доп., переробл., уточн. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2015. – 694 с.
8. Географічна енциклопедія України / відп. ред. О. М. Маринич. – Київ : Українська Радянська Енциклопедія, 1989–1993. – Т. 1–3.
9. Герман К. Ф. Оронимы-карпатизмы в украинских говорах Северной Буковины / К. Ф. Герман // Симпозиум по проблемам карпатского языкознания: Тезисы. – Москва : Наука, 1973. – С. 10–11.
10. Григорян Э. А. Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языков / Э. А. Григорян. – Ереван : Айастан, 1975. – 261 с.
11. Грицак Е. Топографічні назви с. Сушиці Рикової у Старосамбірщині / Е. Грицак // Літопис Бойківщини. – 1937. – Ч. 9. – С. 62–75.

12. *Даль В. И.* Толковый словарь живого великорусского языка. Репр. воспр. издание 1881 г. / В. И. Даль. – Москва : Русский язык, 1981–1991. – Т. I–IV.
13. *Еремия А. И.* Географические названия рассказывают / А. И. Еремия. – 2-е изд., перераб. и доп. – Кишинев : Штиинца, 1990. – 197 с.
14. Етимологічний словник української мови : в 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. – Київ : Наукова думка, 1982–2012. – Т. 1–6.
15. *Заимов Й.* Български водопоис: географско описание, строеж и происход на имената / Й. Заимов. – Велико Търново : Фабер, 2012. – Т. 1–2.
16. Карпати. Свалявський район. Туристична карта (1:50000, 1 см = 500 м) / ред. О. П. Гомайонов, В. О. Гречаний. – Київ, 2010, 2014.
17. *Карпенко Ю. А.* Из наблюдений над украинской оронимией / Ю. А. Карпенко // Оронимика / ред. кол. В. Д. Беленькая, Г. П. Бондарук, Е. М. Поспелов, А. В. Суперанская. – Москва : ЦНИГА и К, 1969. – С. 20–23.
18. *Карпенко Ю. О.* Карпатська оронімія: Древні українсько-болгарські зв'язки / Ю. О. Карпенко // Наша школа. – 1999. – №2–3. – С. 153–156.
19. *Карпенко Ю. О.* Праслов'янська оронімія Українських Карпат / Ю. О. Карпенко // Записки з українського мовознавства : зб. наук. праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 1999. – Вип. 7. – С. 17–26.
20. *Карпенко Ю. О.* Проблема фракійської оронімії Українських Карпат / Ю. О. Карпенко // Записки з ономастики: зб. наук. праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 1999. – Вип. 2. – С. 25–28.
21. *Карпенко Ю. О.* Праслов'янська гідронімія в Українських Карпатах / Ю. О. Карпенко // Мова. – 1999. – № 3–4. – С. 42–48.
22. *Карпенко Ю. О.* З праслов'янської оронімії Східних Карпат / Ю. О. Карпенко // Записки з українського мовознавства : зб. наук. праць / відп. ред. Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2000. – Вип. 9. – С. 53–58.
23. *Козлова Р. М.* Про походження деяких оронімів Карпатського ареалу (*Карпати, Горгани*) / Р. М. Козлова // Мовознавство. – 1987. – № 2. – С. 57–61.
24. *Козлова Р. М.* Структура праславянського слова. (Праславянское слово в генетическом гнезде) / Р. М. Козлова. – Гомель : [б. и.], 1997. – 412 с.
25. *Марусенко Т. А.* Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т. А. Марусенко // Полесье: Лингвистика. Археология. Топонимика / отв. ред. Н. И. Толстой, В. В. Мартынов. – Москва : Наука, 1965. – С. 206–255.
26. *Матвій М. Д.* Словник гідронімів басейну ріки Стрий / М. Д. Матвій. – Київ : [б. в.]; Сімферополь : Кримське навч.-пед. держ. вид-во, 1999. – 96 с.
27. *Матвій М. Д.* Словник говірок Центральної Бойківщини / М. Д. Матвій. – Київ ; Сімферополь : [б. в.], 2013. – 601 с.
28. *Морошкин М.* Славянский именованослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке / М. Морошкин. – Санкт-Петербург : Тип. Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1867. – 321 с.
29. *Непокупний А. П.* Слов'янська термінологія підвищеного рельєфу в індоєвропейському аспекті / А. П. Непокупний // Мовознавство. – 1998. – №2–3. – С. 62–77.

30. *Новикова Ю. М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини / Ю. М. Новикова ; за ред. Т. Ю. Ковалевської. – Донецьк : Вид-во “Вебер”, 2007. – 995 с.
31. *Онишкевич М. Й.* Словник бойківських говірок : у 2-х ч. / М. Й. Онишкевич. – Київ : Наукова думка, 1984.
32. Ономастичний архів Інституту української мови НАН України.
33. *Павловић З.* Ороними Србије II / З. Павловић // Ономатолошки прилози. – Београд, 2015. – Т. XXII. – С. 99–430.
34. *Петровський О.* Тернопіль / Тагпороі: історія міста / О. Петровський, О. Гаврилюк, В. Окаринський, І. Крочак. – Тернопіль : Астон, 2010. – 216 с., іл.
35. *Піпаиш Ю.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської області) / Ю. Піпаиш, Б. К. Галас. – Ужгород : [б. в.], 2005. – 266 с.
36. *Редько Ю.* Словник сучасних українських прізвищ : у 2-х т. / Ю. Редько. – Львів : НТШ, 2007.
37. *Рудницький Я.* Географічні назви Бойківщини (вид. 2-ге) / Я. Рудницький. – Вінніпег : Накладом УВАН, 1962. – 246 с.
38. *Сабадаш І.* Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. Сабадаш. – Ужгород : Поліграфцентр Ліра, 2008. – 478 с.
39. Словар української мови / упоряд. з дод. власн. м-лу Б. Д. Грінченко; надр. з вид. 1907–1909 рр. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1958. – Т. 1–4.
40. Словарь русских народных говоров / под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова. – Москва ; Ленинград ; Санкт-Петербург : Наука, 1966–2015. – Вып. 1–48.
41. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.
42. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наукова думка, 1970–1980.
43. Українські Карпати. Топографічна карта (Масштаб 1:200000). – Київ, 2001.
44. *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер ; перев. с нем. и дополн. О. Н. Трубачева. – Москва : Прогресс, 1964–1973. – Т. I–IV.
45. *Черешнюк М. М.* Історія сіл Заставнівщини / М. М. Черешнюк. – Чернівці : Арт-Друк, 2011. – 792 с., іл.
46. *Шило Г. Ф.* Наддністрянський регіональний словник / Г. Ф. Шило. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України ; Нью-Йорк : Наукове т-во ім. Т. Шевченка в Америці, 2008. – 288 с.
47. *Шульгач В. П.* Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції) / В. П. Шульгач. – Київ : [б. в.], 1998. – 367 с.
48. *Шульгач В. П.* Ойконімія Волині: Етимологічний словник-довідник / В. П. Шульгач. – Київ : Кий, 2001. – 189 с.
49. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под ред. О. Н. Трубачева, А. Ф. Журавлева, Ж. Ж. Варбот. – Москва : Наука, 1974–2016. – Вып. 1–40-.
50. *Bezljaj F.* Etimološki slovar slovenskega jezika / F. Bezljaj. – Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1977–2007. – Knj. I–V.

51. *Gebauer J.* Slovník staročeský / J. Gebauer. – Praha : Nakl. Československé akademie věd, 1970. – D. I–II.
52. *Hosák L.* Místní jména na Moravě a ve Slezsku / L. Hosák, R. Šrámek. – Praha : Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1970–1980. – T. I–II.
53. *Hrabec S.* Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec. – Kraków : Nakł. Polskiej Akademii Umiejętności, 1950. – XI. – 261 s.
54. *Hrabec S.* Karpackie nazwy geograficzne / S. Hrabec // I Międzynarodowa slawistyczna konferencja onomastyczna (Kraków, 22–24 paźdz. 1959 r.). Księga referatów. – Wrocław etc. : Wyd. PAN, 1961. – S. 87–98.
55. *Janów J.* Słownik huculski / J. Janów ; oprac. i przygot. do druku J. Rieger. – Kraków : Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. – 291 s.
56. *Jungmann J.* Slovník česko-německý / J. Jungmann. – Praha : W knižnici arcibiskupské knižničkárně, 1835–1839. – D. 1–5.
57. Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske / V. Putanec, P. Šimunović. – Zagreb : Institut za jezik, 1976. – 772 s.
58. *Majtán M.* Štruktúrne type slovenskej oronymie / M. Majtán // Österreichische Namenforschung. – 1999. – № 27. – S. 56–66.
59. *Majtán M.* Oronymia (horské názvy) / M. Majtán // Słowiańska onomastyka / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, A. Cieślukowej przy współudziale J. Dumy. – Warszawa-Kraków : Towarzystwo naukowe Warszawskie, 2003. – T. II. – S. 202–203.
60. *Mrózek R.* Nazwy górskie / R. Mrózek // Polskie nazwy własne. Encyklopedia / red. E. Rzetelska-Feleszko. – Warszawa-Kraków : Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1998. – S. 259–268.
61. Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany / pod red. K. Rymuta, B. Czopek-Kopciuch – Kraków : Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1996–2016. – T. I–XIII.
62. Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. – Wiesbaden : Otto Harrassowitz, 1962–1981. – Bd I–X.
63. *Rymut K.* Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny / K. Rymut. – Kraków : Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1999–2001. – T. I–II.
64. *Rzetelska-Feleszko E., Duma J.* Językowa przeszłość Pomorza Zachodniego na podstawie nazw miejscowych / E. Rzetelska-Feleszko, J. Duma. – Warszawa : Wyd. PAN, 1996. – 343 s.
65. *Sławski F.* Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego / F. Sławski // Słownik prasłowiański / pod red. F. Sławskiego. – Wrocław etc. : Wyd-wo PAN, 1974–1979. – T. 1–3.
66. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa : Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego, 1880–1902. – T. I–XV.
67. Słownik języka polskiego / pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. – Warszawa : Nakł. prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, 1900–1927. – T. I–VIII.
68. Słownik prasłowiański / pod red. F. Sławskiego. – Wrocław etc. : Wyd-wo PAN, 1974–2001. – T. 1–8–.
69. *Snoj M.* Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen / M. Snoj. – Ljubljana : Založba Modrijan, 2009. – 605 s.

70. *Taszycki W. Sudeckie nazwy górskie / W. Taszycki // Rozprawy i studia polonistyczne. – Wrocław, 1968. – T. IV. – S. 209–211.*

71. *Walde A. Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen / A. Walde. – Berlin und Leipzig : Gruyter, 1927–1930. – Bd. I–II.*

REFERENCES

1. Arkushyn, H. L. (2000). *Slovník zakhidnopoliskykh hovirok: u 2 t.* Lutsk: Vezha.
2. Bernshtein, S. B. (1961). *Ocherk sravnitelnoi grammatyky slavianskykh yazykov.* Moskva: Nauka.
3. *Вълхарскы етымолухчен речнук.* (1971–2010). / съст. V. Heorhyev, Yv. Нълъбов, Y. Zaymov, St. Ylchev y dr. Sofyia: Yzd-vo na Вълхарската академия на наукуте, t. 1–7.
4. Vasylev, V. L. (2005). *Arkhaycheskaia toponymia Novhorodskoi zemly (Drevneslavianskye deantroponymnye obrazovaniya).* Velykyi Novhorod: Yzd-vo NovHU.
5. Verbych, S. O. (2017). *Hidronimiia baseinu Dnistra: monohrafiia.* Lutsk: Teren.
6. Haborak, M. (2011). *Toponimiia Halyskoi Hutsulshchyny: etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk.* Ivano-Frankivsk: Misto NV.
7. Haborak, M. M. (2015). *Nazvy hir i polonyn Ivano-Frankivshchyny. Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk.* Vyd. 3-ye, dop., pererobl., utochn. Ivano-Frankivsk: Misto NV.
8. *Heohrafichna entsyklopediia Ukrainy.* (1989–1993). / vidp. red. O. M. Marynych. Kyiv: Ukrainska Radianska Entsyklopediia, t. 1–3.
9. Herman, K. F. (1973). Oronymy-karpatyzmy v ukraynskykh hovorakh Severnoi Bukovyny. In: *Sympozyum po problemam karpatskoho yazykoznaniiya: Tezysy.* Moskva: Nauka, 10–11.
10. Hryhorian, E. A. (1975). *Slovar mestnykh heohrafycheskykh terminov bolharskoho y makedonskoho yazykov.* Erevan: Aiastan.
11. Hrytsak, E. (1937). Topohrafichni nazvy s. Sushytsi Rykovoï u Starosambirshchyni. In: *Litopys Boikivshchyny, ch. 9,* 62–75.
12. Dal, V. Y. (1981–1991). *Tolkovy slovar zhyvoho velykorusskoho yazyka. Repr. vospr. yzdanye 1881 h.* Moskva: Russkyi yazyk, t. I–IV.
13. Eremyia, A. Y. (1990). *Heohrafycheskye nazvaniya rasskazyvaiut.* 2-e yzd., pererab. y dop. Kyshynev: Shtuyntsa.
14. *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: v 7 t.* (1982–2012). / za red. O. S. Melnychuka. Kyiv: Naukova dumka, t. 1–6.
15. Zaymov, Y. (2012). *Вълхарскы водопыс: heohrafsko opysanye, stroezh y proyskhod na ymenata.* Velyko Търново: Faber, t. 1–2.
16. *Karpaty. Svaliavskiy raion. Turystychna karta (1:50000, 1 sm = 500 m).* (2010, 2014). / Red. O. P. Homaionov, V. O. Hrechanyi. Kyiv.
17. Karpenko, Yu. A. Yz nabliudenyi nad ukraynskoi oronymeyi. (1969). In: *Oronymyka / red. kol. V. D. Belenkaia, H. P. Bondaruk, E. M. Pospelov, A. V. Superanskaia.* Moskva: TsNYHA y K, 20–23.
18. Karpenko, Yu. O. (1999). Karpatska oronimiia: Drevni ukrainsko-bolharski zviazky. In: *Nasha shkola, №2–3,* 153–156.

19. Karpenko, Yu. O. (1999). Praslovianska oronimiia Ukrainykykh Karpat. In: *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva: zb. nauk. prats / vidp. red. Yu. O. Karpenko*. Odesa: Astroprynt, vyp. 7, 17–26.
20. Karpenko, Yu. O. (1999). Problema frakiiskoi oronimii Ukrainykykh Karpat. In: *Zapysky z onomastyky: zb. nauk. prats / vidp. red. Yu. O. Karpenko*. Odesa: Astroprynt, vyp. 2, 25–28.
21. Karpenko, Yu. O. (1999). Praslovianska hidronimiia v Ukrainykykh Karpatakh. In: *Mova, № 3–4*, 42–48.
22. Karpenko, Yu. O. (2000). Z praslovianskoi oronimii Skhidnykh Karpat. In: *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva: zb. nauk. prats / vidp. red. Yu. O. Karpenko*. Odesa: Astroprynt, vyp. 9, 53–58.
23. Kozlova, R. M. (1987). Pro pokhodzhennia deiakykh oronimiv Karpatskoho arealu (Karpaty, Horhany). In: *Movoznavstvo, № 2*, 57–61.
24. Kozlova, R. M. (1997). *Struktura praslavianskoho slova. (Praslavianskoe slovo v henetycheskom hnezde)*. Homel: [b. y.].
25. Marusenko, T. A. (1965). Materyaly k slovariu ukraynskykh heohrafycheskykh apelliatyvov (nazvanyia relefov). In: *Polese: Lynhvystyka. Arkheolohyia. Toponymyka / otv. red. N. Y. Tolstoi, V. V. Martynov*. Moskva: Nauka, 206–255.
26. Matiiv, M. D. (1999). *Slovyk hidronimiv baseinu riky Stryi*. Kyiv: [b. v.]; Simferopol: Krymske navch.-ped. derzh. vyd-vo.
27. Matiiv, M. D. (2013). *Slovyk hovirok Tsentralnoi Boikivshchyny*. Kyiv; Simferopol: [b. v.].
28. Moroshkyn, M. (1867). *Slavianskyi ymenoslov yly sobrane slavianskykh lychnykh ymen v alfavytnom poriadke*. Sankt-Peterburh: Typ. Sobstvennoi E.Y.V. Kantseliariyy.
29. Nepokupnyi, A. P. (1998). Slovianska terminolohiia pidvyshchenoho reliefu v indoevropeiskomu aspekti. *Movoznavstvo, №2–3*, 62–77.
30. Novykova, Yu. M. (2007). *Praktychnyi slovozmynno-orfohrafichnyi slovyk prizvyshch Tsentralnoi ta Skhidnoi Donechchyny / za red. T. Iu. Kovalevskoi*. Donetsk: Vyd-vo “Veber”.
31. Onyshkevych, M. I. (1984). *Slovyk boikivskykh hovirok: u 2-kh ch.* Kyiv: Naukova dumka.
32. *Onomastychnyi arkhiv Instytutu ukrainskoi movy NAN Ukrainy*.
33. Pavlovyh, Z. (2015). Oronymy Srbyje II. In: *Onomatoloshky prylozy*. Beograd, t. XXII, 99–430.
34. Petrovskiy, O., Havryliuk, O., Okarynskyi, V., Krochak, I. (2010). *Ternopil / Tarnopol: istoriia mista*. Ternopil: Aston, il.
35. Pipash, Yu., Halas, B. K. (2005). *Materialy do slovyka hutsulskykh hovirok (Kosivska Poliana i Rosishka Rakhivskoho r-nu Zakarpatskoi oblasti)*. Uzhhorod: [b. v.].
36. Redko, Yu. (2007). *Slovyk suchasnykh ukrainskykh prizvyshch: u 2-kh t.* Lviv: NTSh.
37. Rudnytskyi, Ya. (1962). *Heohrafichni nazvy Boikivshchyny (vyd. 2-he)*. Vinnipeg: Nakladom UVAN.
38. Sabadosh, I. (2008). *Slovyk zakarpatskoi hovirky sela Sokyrnytsia Khustskoho raionu*. Uzhhorod: Polihraftsentr Lira.

39. *Slovar ukraïnskoï movy*. (1958). / uporiad. z dod. vlasn. m-lu B.D. Hrinchenko; nadr. z vyd. 1907–1909 rr. Kyiv: Vyd-vo AN URSR, t. 1–4.
40. *Slovar ruskykh narodnykh hovorov*. (1966–2015). / pod red. F. P. Fylyna, F. P. Sorokoletova, S. A. Myznykova. Moskva; Lenynhrad; Sankt-Peterburh: Nauka, vyp. 1–48.
41. *Slovyk bukovynskykh hovirok*. (2005). / za zah. red. N. V. Huivaniuk. Chernivtsi: Ruta.
42. *Slovyk ukraïnskoï movy: v 11 t.* (1970–1980). / za red. I. K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka.
43. *Ukraïnski Karpaty. Topohrafichna karta (Masshtab 1:200000)*. (2001). Kyiv.
44. Fasmer, M. (1964–1973). *Etymolohycheskyi slovar ruskoï yazyka / perev. s nem. y dopoln.* O. N. Trubacheva. Moskva: Prohress, t. I–IV.
45. Cheresniuk, M. M. (2011). *Istoriia sil Zastavnivshchyny*. Chernivtsi: Art-Druk, il.
46. Shylo, H. F. (2008). *Naddnistrianskyi regionalnyi slovyk*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy; Niu-York: Naukove t-vo im. T. Shevchenka v Amerytsi.
47. Shulhach, V. P. (1998). *Praslovianskyi hidronimnyi fond (frahment rekonstruktsii)*. Kyiv: [b. v.].
48. Shulhach, V. P. (2001). *Oikonimiia Volyni: Etymolohichni slovyk-dovidnyk*. – Kyiv: Kyi.
49. *Etymolohycheskyi slovar slavianskykh yazykov: Praslavianskyi leksycheskyi fond*. (1974–2016). / pod red. O. N. Trubacheva, A. F. Zhuravleva, Zh. Zh. Varbot. Moskva: Nauka, vyp. 1–40.
50. Bezljaj, F. (1977–2007). *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, knj. I–V.
51. Gebauer, J. (1970). *Slovník staročeský*. Praha: Nakl. Československé akademii věd, d. I–II.
52. Hosák, L., Šrámek, R. (1970–1980). *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, t. I–II.
53. Hrabec, S. (1950). *Nazwy geograficzne Huculszczyzny*. Kraków: Nakł. Polskiej Akademiji Umiejętności, XI.
54. Hrabec, S. (1961). Karpackie nazwy geograficzne. In: *I Międzynarodowa slawistyczna konferencja onomastyczna (Kraków, 22–24 paźdz. 1959 r.)*. Księga referatów. Wrocław etc.: Wyd. PAN, 87–98.
55. Janów, J. (2001). *Słownik huculski / oprac. i przygot. do druku J. Rieger*. Kraków: Wydawnictwo naukowe DWN.
56. Jungmann, J. (1835–1839). *Slovník česko-německý*. Praha: W knižeci arcibiskupské knižniční, d. 1–5.
57. Putanec, V., Šimunović, P. (1976). *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*. Zagreb: Institut za jezik.
58. Majtán, M. (1999). Štruktúrne type slovenskej oronymie. In: *Österreichische Namenforschung, № 27*, 56–66.
59. Majtán, M. (2003). Oronymia (horské názvy). In: *Słowiańska onomastyka / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko, A. Cieślukowej przy współudziale J. Dumy*. Warszawa-Kraków: Towarzystwo naukowe Warszawskie, t. II, 202–203.

60. Mrózek, R. (1998). Nazwy górskie. In: *Polskie nazwy własne. Encyklopedia* / red. E. Rzetelska-Feleszko. Warszawa-Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 259–268.

61. *Nazwy miejscowe Polski: historia, pochodzenie, zmiany*. (1996–2016). / pod red. K. Rymuta, B. Czopek-Kopciuch. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, t. I–XII–.

62. *Russisches geographisches Namenbuch*. (1962–1981). / begr. von M. Vasmer. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, Bd. I–X.

63. Rymut, K. (1999–2001). *Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, t. I–II.

64. Rzetelska-Feleszko, E., Duma, J. (1996). *Językowa przeszłość Pomorza Zachodniego na podstawie nazw miejscowych*. Warszawa: Wyd. PAN.

65. Sławski, F. (1974–1979). Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego. In: *Słownik prasłowiański* / pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc.: Wyd-wo PAN, t. 1–3.

66. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. (1880–1902). Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego, t. I–XV.

67. *Słownik języka polskiego*. (1900–1927). / pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa: Nakł. prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego, t. I–VIII.

68. *Słownik prasłowiański*. (1974–2001). / pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc.: Wyd-wo PAN, t. 1–8.

69. Snoj, M. (2009). *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Založba Modrijan.

70. Taszycki, W. (1968). Sudeckie nazwy górskie. In: *Rozprawy i studia polonistyczne*. Wrocław, t. IV, 209–211.

71. Walde, A. (1927–1930). *Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen*. Berlin und Leipzig: Gruyter, Bd. I–II.

Стаття надійшла до редколегії 10. 05. 2019

прийнята до друку 10. 06. 2019

**ETYMOLOGICAL DICTIONARY
OF ORONYMS OF UKRAINIAN CARPATHIES AND SURROUNDING
TERRITORIES: REALITY OR DELIVERED PROSPECTS?**

Svatoslav Verbych

*Institute of the Ukrainian language of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics,
4, Hrushevsky Str., room 608, Kyiv, Ukraine
phone 095-4253216,
e-mail: sviatoverb@ukr.net*

The article deals with need of the collection, systematization and linguistic description of the oronyms of the Ukrainian Carpathians and adjacent Podilsky-Bukovinsky Tovtr. These are the mountain districts of Lviv, Ivano-Frankivsk, Ternopil, Khmelnytsky, Chernivtsi and Ukrainian Carpathians regions. Naturally, the overwhelming majority of oronyms is concentrated in these Ukrainian regions. The article states that the oronyms among other proper

geographical names are the least studied class in the Slavic world in general and in Ukraine in particular. The author asserts that there are still no special etymological dictionaries of oronyms in the Slavic onomastic environment, except Ukrainian onomaste M. M. Haborak's book devoted to the study of the oronyms of Prykarpattia within the modern Ivano-Frankivsk region; and preparation of a consolidated etymological dictionary of the oronyms of the Ukrainian Carpathians and adjacent territories. Attention is drawn to the fact that the oronyms can reflect in their structure archaic language forms, because the mountains have witnessed the ancient migrations of people and tribes living on the outskirts of the mountain terrain. In addition, the mountains, hills, mountain ranges are headed, waiting to be in sight of various people who have been more or less long time in a particular mountain region. Therefore, the linguistic composition of the oronyms of the Ukrainian Carpathians, Prykarpattia and Ukrainian Carpathians is quite diverse. There are both early non-Slavic origin (due to the historically verified presence of different groups of the Thracian, Celtic and Germanic groups in this area) and later Hungarian and Romanian oronyms and also different Slavic names of the mountains – from the Proto-Slavic to the later Ukrainian. However, among the numerous Eastern Carpathians oronyms as noted by researchers Slavic names predominate. Genetically non-Slavonic oronyms are a minority here. It is given that such a dictionary is a matter of the distant future. Attention is drawn to the necessity of preparing the etymological dictionaries of oronyms in each mountain district of Western Ukraine, as it did, for example, for Ivano-Frankivsk region M.M. Haborak. The author proposed the etymology of eight oronyms, localized in four Western Ukrainian regions – In Lviv region, Zakarpattia, Chernivtsi region and Ternopil region: Bozna, Horhona, Zvisnyi, Manych, Sova, Chyriv, Chercha, Shchur. The above names were formed on the local Slavic foundation. This material is a fragment for the prospective „Etymological Dictionary of the Oronyms of the Ukrainian Carpathians and the surrounding regions”.

Keywords: anthroponym, appellative, oronym, microtoponym, proto-Slavonic form, “Etymological dictionary of oronyms of the Ukrainian Carpathians and surrounding regions”.